

новні шляхи їх виправлення, які одночасно можна вважати рекомендаціями магістрантам і керівникам магістерських робіт:

– магістранти та науково-педагогічні працівники (педагогіки вищої школи) повинні ретельно вивчати й дотримуватися сучасних вимог до написання магістерських робіт, за основу яких мають бути взяті вимоги ВАК України до написання дисертацій та авторефератів дисертацій, тобто відповідати Державному стандарту України ДСТУ 3008–95;

– необхідна поглиблена індивідуальна й групова робота керівників магістерських робіт з магістрантами щодо відпрацювання наукового апарату дослідження;

– необхідно активно обговорювати вищезазначені питання на засіданнях наукових гуртків, семінарах і конференціях для набуття магістрантами досвіду відпрацювання базових структурних компонентів магістерської роботи, який можна розглядати як стартовий майданчик для їх подальшої більш вагомої науково-дослідної праці, що, можливо, завершуватиметься написанням кандидатських і докторських дисертацій;

– у роботі наукових гуртків і на заняттях з дисципліни “Методологія наукових досліджень в освіті” слід широко застосовувати взаємоаналіз магістрантами наукового апарату дослідження, з подальшим визначенням помилок з метою їх усунення на різних етапах написання магістерських робіт.

Література

1. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – К. : Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2008.
2. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв. – К. : Професіонал, 2004.
3. Підготовка дисертацій. Експрес аналіз якості. Керівництво для експертів та наукових керівників / А.Т. Ашерев. – Х. : Кортес-2002, 2008.
4. Горбань О.М. Оформлення дипломних (курсівих) робіт. Вимоги і коментарі / О.М. Горбань, І.М. Грозовський. – Запоріжжя, 2008.
5. Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК України. – 2008. – № 6.

МАКСИМЧУК В.С.

СОЦІАЛЬНІ ПРОФЕСІЇ ЖІНКИ В НІМЕЧЧИНІ ХІХ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Передові представниці жіночого руху прагнули ширшої участі в соціальній діяльності й добилися на зламі століть у США і в Європі професійної підготовки для жінок, які проводять соціальну роботу та заслужили високу оцінку своєї самовідданої праці.

Розвиток соціальних професій не можна відокремлювати від жіночого руху в ХІХ ст. Німецькі жінки знаходили себе в ролі опікунів над бідними, сестер милосердя, медсестер, вихователів дитсадків відповідно до їх жіночих умінь і культурного призначення.

Актуальність статті полягає в тому, що дані, які є в сучасних дослідженнях німецьких учених щодо нових напрямів освіти, дуже важливі для нас.

Мета статті – розглянути нові досягнення соціальної педагогіки в Німеччині.

Сучасна соціальна політика української держави та Національна доктрина розвитку освіти визначили низку першочергових завдань педагогічної науки щодо

різнобічного розвитку та соціальної адаптації особистості в сприятливих соціальних умовах. Соціальна педагогіка як окрема галузь педагогічного знання зараз перебуває на етапі активного розвитку теоретичних положень та аналізу й систематизації досягнень світової соціально-педагогічної практики.

Численні педагогі та громадські діячі у Німеччині: П. Нанторт, Г. Боймер, К. Фребель, Л. Оммо, П. Шмідт, А. Шмідт, А. Бебель, Б. Маренгольтц-Бюлова, А. Соломон, Г. Шродер-Браймон та інші – досліджують питання соціально-педагогічної діяльності та участь жінок.

Однією з передумов ефективності соціально-педагогічної діяльності є наявність висококваліфікованих фахівців соціальної сфери, які мають ґрунтовну теоретичну підготовку та володіють різними технологіями соціально-педагогічної діяльності. Безумовно, у нас великий інтерес викликають педагогічні ідеї минулого, соціальні та педагогічні ініціативи соціально розвинутих передових країн сьогодення, наприклад, Німеччини.

Зокрема, великий інтерес становлять соціально-педагогічні ініціативи релігійних діячів. Добре відома діяльність німецького пастора І. Оберліна (1740–1826), який спробував уже в ті часи створити говорячи сучасною мовою, “виховне соціальне середовище”. Він відкрив своєрідний дошкільний заклад і розпочав підготовку жінок для роботи в ньому.

Провідний фахівець у сфері соціальної роботи й соціальної педагогіки в Німеччині Гертруда Боймер визначила соціальну педагогіку як інструмент соціальної політики [1, с. 10].

На початку ХХ ст. з ідеєю об’єднання всіх виховних можливостей суспільства виступив професор з Німеччини Пауль Нанторт. Він вважав, що “виховання народу не є ізольованим завданням, а має бути поєднаним з усім народним життям” [1, с. 12].

Тому трохи пізніше професійна підготовка соціальних працівників, соціальних педагогів у Німеччині була піднесена до рівня “фах-хол шул” (вищого навчального закладу).

Питання опанування німецькими жінками соціальних професій у минулому дуже важливе в контексті вивчення іноземного історичного досвіду, адже переважну більшість соціальних працівників у Німеччині (і в Україні) становлять жінки.

У ХІХ ст. дуже багато з них були безробітними. Надзвичайно цінним для українського жіноцтва є досвід боротьби німецької жінки за права на працю й освіту.

У зв’язку зі світовою економічною кризою, інфляцією та багаторічною політичною нестабільністю в Україні на нашу країну очікують дуже важкі часи.

За даними Держкомстату, станом на грудень 2008 р. в Україні було зареєстровано 844,4 тис. безробітних громадян – найбільша їх кількість за 17 років існування незалежної держави. Більшість непрацюючих становили жінки. Так, у січні 2008 р. їх було 390,8 тис., а вже в грудні цього року – 465,2 тис. Але ж тут не враховано ті громадяни, які не зареєструвалися як безробітні та ті, хто виїхав у пошуках роботи за кордон. За прогнозами фахівців, кількість безробітних в Україні найближчим часом становитиме мільйони [6].

Як показує німецький досвід, жінкам дуже непросто буде конкурувати у виробничій сфері з чоловіками. Їм легше і швидше буде опанувати соціальні професії, на які буде зростати попит.

В епоху Просвітництва рух зух за соціальні зміни розпочався тим, що на порядок денний було поставлено питання суспільних відносин окремих індивідуумів, їх суспільний статус та можливості розвитку.

Вивільнення робочих рук, раціональність, індустріалізація породили конституції європейських країн, боротьбу за соціальні й політичні права громадян.

Посилаючись на заявлені права людини, жінки також подали свій голос.

Вони скаржилися на залежність і пригнічення, вимагали для себе права на участь у суспільних справах і рекламували свої жіночі, природні вміння. І незабаром жіночий рух уже мав політичний вплив на розвиток соціальної роботи, тому що жінки або самі займалися нею, або їх вимоги до соціальних питань були пов'язані з необхідністю соціальних змін. У кінці XIX ст. соціальна діяльність у багатьох галузях набула характеру “жіночої соціальної роботи”. Жіночий рух ідентифікував себе з нею. Лейтмотивом цього руху була “професійність”, і він мав під собою економічне підґрунтя [3, с. 34].

У колишньому домогосподарстві, ремісничому чи селянському виробництві чоловік і жінка працювали поруч. Їх праця відрізнялася за звичаєм та походженням. Індустріалізація зробила працю жінки вільною, але машини витискали жінок у менш оплачувані сфери діяльності. Коли скорочувалися робочі місця, жінки не могли скласти конкуренцію чоловікам. Ще раніше, ніж бідняки і пролетарі, батьки в буржуазних родинах помітили, що їх дочки й домогосподарки усе більше і більше ставали безробітними. Перед заможними членами таких родин гостро поставала проблема організації осмисленого способу життя, вибору специфічної “жіночої професії” (der weibliche Beruf) [3, с. 166].

У часи наполеонівських воєн Західна і Центральна Європа відчувала гостру потребу в санітарах, допоміжному персоналі для догляду за пораненими, бідними і хворими. Стали кон'юнктурами жіночі товариства і об'єднання, які надавали відповідну допомогу. Виникали патріотичні жіночі спілки. Приклад діяльності французьких католицьких медсестер сприяв виникненню в Німеччині жіночого благодійного об'єднання сестер милосердя (des weiblichen diakonats). Слід згадати Амалію Зівекінг, яка закликала жінок професійно займатися діяльністю відповідно до їх призначення, природнього покликання; обирати професії, пов'язані з притаманними їм добротою, милосердям, умінням ретельно й успішно доводити будь-яку справу до кінця. Поряд з працею сестри милосердя виникла пропозиція професій жінок-педагогів (в 1832 р. відкрилися перші жіночі вчительські семінарії в школі короля Аугуста в Берліні (Könige Augustaschule) і католицька семінарія в Мюнхені) [3, с. 123].

Ідея К. Фребеля про дитячий садок сприяла педагогізації діяльності цієї дитячої установи [2, с. 40–45].

Він увійшов в історію педагогіки як реформатор дошкільного виховання.

Згодом німецькі жінки почали виявляти й політичну активність. Провідна діячка жіночого руху Луїза Оmmo вимагала під час революції 1848 р. забезпечити жінок роботою. Вона заснувала жіночу газету під гаслом “За царство свободи я агітую громадянок!” На сторінках цієї газети велися гострі дебати за емансипацію жінок у всіх сферах суспільного життя та їх активну участь у ньому [3, с. 168].

Виникали місцеві демократичні об'єднання жінок, які брали активну участь у дискусії на тему політичних змін. З огляду на соціальну роботу жіночий рух мав подвійне значення: представлення власних інтересів і “жіноча” точка зору серед громадськості вимагала все частіше займатися питаннями, що стосувалися життя половини населення країни.

Відповіддю на виклики часу і як результат боротьби за емансипацію жінки у сфері освіти було заснування Гамбурзької жіночої вищої школи після подій 1848 р. З “Вільної громади”, соціально-релігійного товариства, у 1848 р. виникло “Об'єднання

гамбурзьких жінок для усунення конфесійних відмінностей”, а за ним – Жіноче освітнє товариство, яке вимагало заснування вищих шкіл для жінок, поєднання виховання в сім’ї з навчанням у школі, опікунства над бідними та хворими. Жінки і їх політичні друзі пов’язували мету народного виховання із засобами соціального служіння, яке могло відкрити для жіноцтва шлях для здобуття освіти і професії [3, с. 170].

Об’єднання гамбурзьких жінок запросило Карла Фребеля, племінника засновника дитсадків, і його дружину до Гамбурга побудувати вищу школу для жінок, яка існувала з 1950 до 1952 р., та здійснювала курсову програму з підготовки жінок для роботи в дитсадках і школах.

Луїза Оммо, Петер та Аугуста Шмідт створили в 1865 р. на жіночій конференції в Лейпцигу “Загальний жіночий союз”. Він рішуче відстоював право жінок на працю (*Recht auf Erwerb*) і закликав діяти, об’єднавши сили для того, щоб вибороти для жінок можливість здобути вищу освіту, звільнити їм шлях до праці.

Також наслідувало мету створення можливостей для забезпечення німецьких жінок освітою й роботою “Центральне об’єднання для блага працюючих класів” у Прусії. Його президент Летте заснував у 1965 р. “Товариство для сприяння зайнятості жінок”, що пізніше назвали його ім’ям [3, с. 175].

Після 1850 р. з’являлося все більше памфлетів, журналів, книг, статей, у яких розгорталися дискусії “за” і “проти” праці жінок, а також їхніх прав і обов’язків у сім’ї та суспільстві. Навіть сам Летте не забував часто повторювати: “Чого ми ніколи не хотіли і не хочемо і не ставимо за мету, навіть щоб у наступних століттях допомагати політичній емансипації й рівноправності жінок” [3, с. 189].

У 1979 р. побачила світ популярна книга Аугуста Бебеля “Жінка і соціалізм”, яка визначила жіноче питання як соціальне, що означало: жінки-пролетарії повинні були активно брати участь у звільненні свого класу.

К. Цеткін – представниця соціал-демократії – не ставила собі за мету об’єднатися з феміністським рухом. Діяльність жінок з буржуазних родин марксистки засуджували, керуючись аргументами, які навели Маркс і Енгельс проти буржуазії вже в “Комуністичному маніфесті” [3, с. 202].

У розширенні жіночої професійної діяльності були, співпраці із закладами для дітей і хворих, були зацікавлені, насамперед, жінки з буржуазних німецьких родин. Утворена в 1871 р. “Спілка німецьких вітчизняних жіночих об’єднань” (*Verband der deutschen vaterländischen Frauenvereine*) виділяла серед своїх соціальних завдань питання догляду за хворими. Догляд і виховання вели до здійснення вищої мети освіти – служіння ідеалам людства [3, с. 204].

Берта Маренгольтц-Бюлова, яка багато зробила для поширення ідей К. Фребеля, заснувала в 1871 р. “Загальне виховне товариство” на зразок Фребелівського дитсадка. Фребель вважав саме дитсадок робочим місцем для жінки й одночасно благородним засобом її виховання [3, с. 172].

Він запровадив курси для жінок-вихователів. У Берліні Генрієтта Шродер-Браймон, племінниця Фребеля, опікувалася так званим народним дитячим садком. З цього дитсадка в Берліні виник Будинок Песталоцці – Фребеля (*Pestalozzi – Fröbel Haus*), визнаний освітній заклад для жінок-вихователів, що існує до сьогодні.

У 1901 р. Аліса Соломон у “Довіднику для жіночого руху” писала: “Добровільно чи зі службових обов’язків, але свої почуття, емоції жінка краще застосовує в соціальній діяльності, ніж чоловік” [4, с. 41].

Прагненням жінок сприяли об’єктивні умови. Як і в англоамериканських країнах, у Німеччині також прогресувала індивідуалізація в догляді за хворими.

Одночасно розширилася сфера діяльності в допомозі підліткам, інвалідам, тому виникла потреба в персоналі.

Восени 1893 р. в Берліні було організовано “групи дівчат і жінок для соціальної допомоги”. Саме завдяки активній діяльності цих груп у Німеччині виникла професійна соціальна робота [3, с. 174].

Для виконання своїх обов’язків, з якими знайомили дівчат “груп”, вони повинні були отримати відповідну підготовку та освіту. Організовані в Берліні лекції забезпечували навчання з професійною орієнтацією.

Наприклад, у 1893 р. Макс Вебер виступив на тему: “Основи сучасного соціального розвитку”. Наступні лекції були присвячені темам: “Благочинні установи для працюючих класів”, “Соціальна допомога”, “Організація громадських і приватних організацій для допомоги біднякам”, “Основи гігієни”, “Піклування про здоров’я дітей” [3, с. 145].

У наступні роки тут передавали знання з галузей управління й політики, економіки, педагогіки та соціальної медицини.

“Групи жінок і дівчат”, спираючись на ці знання, спробували створити програми навчальних курсів. У 1899 р. влаштували перші повні річні курси професійної освіти з благочинності:

1 квартал: вступ до надання соціальної допомоги в яслах, народних дитсадках і притулках;

2 і 3 квартали: вступ до надання допомоги бідним (практично і теоретично);

4 квартал: вступ до проведення благодійної діяльності через практику й участь у читанні лекцій на економічні теми [3, с. 176].

Ці річні курси в Берліні перетворилися згодом на постійно діючий заклад. Цей приклад наслідували в інших великих містах. Це вже було не те, що розуміли під діяльністю сестер милосердя, вихователів дитсадків. Термін “соціальна робота” набув вищого статусу. Під ним почали розуміти публічну діяльність. Соціально-економічні, правові лекції, а також теми з управління відіграли важливу роль на курсах “груп дівчат і жінок для надання соціальної допомоги”. Проводилася серйозна підготовка до здійснення широкої соціальної роботи в суспільстві [3, с. 178].

Слід зазначити, що в Німеччині того часу краще була організована допомога біднякам-чоловіками, які працювали в комунальних і міжтериторіальних установах. Перші навчальні курси для жінок при університеті були організовані в Англії в 1893 р. (Alice Salomon vom Women’s University in London).

У Німеччині існувала вже з 1905 р. в Ганновері “Християнська соціальна жіноча школа”(Christlich-Soziale Frauenschule) Німецького євангелістського союзу жінок. Аліса Саломон у своїй промові від 1908 р., коли була керівником “Соціальної жіночої школи” в Берліні, ще раз наголосила на її меті та завданні – дати дівчатам і жінкам вирішальну для життя роботу. Щоб виконувати педагогічні й соціальні завдання, жінки мають здобути теоретичні знання на заняттях і практичні – під час надання допомоги людям, які потрапили в біду [5, с. 100].

На відміну від американських шкіл з підготовки фахівців для виконання соціальної роботи, німецькі школи не мали контактів з університетами. Німецькі вищі навчальні заклади не пропонували орієнтованої на практику освіти, тим більше для жінок. У Німеччині самостійність жіночих шкіл розглядали як колонію нижчого рівня під вищою школою. А це означало нижчу репутацію і менші шанси на працевлаштування. Невибаглива позиція жіночих шкіл і до сьогодні визначає рівень і роль соціальної роботи.

Після 1910 р. у Франкфурті було відкрито кафедру соціального забезпечення та статистики. У 1912 р. зроблено спробу організувати навчання для жінок у вищих навчальних закладах у Кельні.

А. Соломон виступила проти розділення професійної і добровільної соціальної роботи, а також проти академічної фіксації різниці в освіті і випускних іспитах.

На першому місці для неї були професійна придатність і практичний досвід [5, с. 101].

Висновки. Таким чином, ознайомлення з процесом становлення жінки в соціальній сфері Німеччини показало її непростий шлях у боротьбі за свої права та за соціальні зміни, яка ще не закінчилася. Цей європейський досвід має не лише велике пізнавальне значення, а і є орієнтиром для практичного вирішення багатьох проблем сьогодення українським жіноцтвом. На превеликий жаль, українські жінки ще не досягли належного суспільного визнання, необхідної участі в державотворенні, у виробленні дієвої соціальної політики.

В умовах багаторічної політичної й економічної кризи стала недоступною вища освіта для багатьох наших жінок.

Результати нашого дослідження не вичерпують усіх аспектів проблеми. У подальшому передбачається розробити рекомендації щодо активнішого професійного професійного втручання наших жінок у найголовніші сфери суспільного життя, їх професійної підготовки та професійного зростання.

Література

1. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. І.Д. Звереві. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
2. Fröbel K. Hochschule für Mädchen und Kindergarten als Glieder einer vollständigen Bildungsanstalt. G.W. Niemeyer. – Hamburg, 2000. – S. 4–51.
3. Geschichte der Sozialen Arbeit. – Stuttgart : Ferdinand Enke Verlag, 1995. – 447 s.
4. Solomon A. Über die Ausbildung zur sozialen Arbeit // Blatter für Soziale Arbeit. – 4. Jg. – 2000. – S. 218–241.
5. Solomon A. Die Ausbildung zur sozialen Beny. – Berlin : Carl Heymanns, 2000. – S. 101–109.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.statistics@ukr.ru

МАЛЬНЄВА О.В.

МОЖЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У СТАНОВЛЕННІ ОБРАЗУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Аналіз наукових джерел (Є. Бондаревська, З. Васильєва, В. Гриньова, Н. Гузій, А. Орлов, В. Пехота, Н. Радіонова, С. Сисоєва, Т. Стефановська та ін.) засвідчує, що в педагогічній науці накопичено значну інформацію про особливості побудови й викладання педагогічних дисциплін у системі вищої педагогічної освіти. Авторами доведено, що роль і можливості педагогічних дисциплін у професійному становленні майбутнього педагога істотно змінювалися залежно від конкретного етапу розвитку системи професійної педагогічної освіти.

На сучасному етапі розвитку вищої педагогічної освіти відбулося нове осмислення ролі й місця педагогічних дисциплін у професійному становленні студентів педагогічного ВНЗ. Дослідники пов'язують ці зміни з тенденціями гуманізації й гуманітаризації вищої професійної освіти, які висунули на перший план проблему осмислення людини у світі, оволодіння способами взаємодії з ним. У зв'язку із цим змінюється статус педагогіки як гуманітарної науки, що інтегрує знання про людину, її становлення й розвиток у процесі трансляції культури в системі навчальних